כאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים הדר יתבי וקא מבעי להו כתיב [1]יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה הא חפצי שמים ישוו בה וכתיב [2]כל חפצים לא ישוו בה דאפילו חפצי שמים לא ישוו בה כאן [א]במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים אמרו ליה מאי בעית הכא אמר להו דאמר לי אבא זיל גבייהו דליברכוך אמרו ליה יהא רעוא דתזרע ולא תחצד תעייל ולא תיפוק תיפוק ולא תעייל ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך לבלבל פתורך ולא תחזי שתא חדתא כי אתא לגבי אבוה א"ל לא מבעיא דברוכי לא בירכון אבל צעורי צעורן א"ל מאי אמרו לך הכי והכי אמרו לי א"ל הנך כולהו ברכתא נינהו תזרע ולא תחצד תוליד בנים ולא ימותו תעייל ולא תיפוק תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון תיפוק ולא תעייל תוליד בנתא ולא ימותו גוברייהו ולהדרו לותיך ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך דהאי עלמא אושפיזך והאי עלמא ביתא דכתיב [3]קרבם בתימו לעולם אל תקרי קרבם אלא קברם לבלבל פתורך בבני ובנתא ולא תיחזי שתא חדתא דלא תמות אנתך ולא תנסב איתתא אחריתי ר' שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב א"ל (אבוה) זיל לגביה דליברכך א"ל יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש אתא גבי אבוה א"ל מאי אמר לך א"ל מילין בעלמא הוא דאמר לי א"ל ברכך ברכתא דברכן קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה דכתיב [4]ואכלתם אכול ושבוע והללתם וגו' ולא יבושו עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו' ולא יבושו עמי לעולם: ועושה אשה תכשיטיה: ת"ר אלו הן תכשיטי נשים כוחלת ופוקסת ומעבירה (סרק) על פניה ואיכא דאמרי מעברת [א] סרק על פניה של מטה דביתהו דרב חסדא מקשטא באנפי כלתה יתיב רב הונא בר חיננא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר לא שנו אלא ילדה אבל זקנה לא א"ל האלהים אפילו אמך ואפילו אימא דאימך ואפילו עומדת על קברה דאמרי אינשי בת שיתין כבת שית לקל טבלא רהטא: ר' יהודה אומר לא תסוד: תניא רבי יהודה אומר אשה לא תסוד (א) מפני שניוול הוא לה ומודה ר' יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד שטופלתו במועד שאע"פ שמצירה היא עכשיו שמחה היא לאחר זמן ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא והתנן רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שמצר אמרו לו אע"פ שמצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן אמר רב נחמן בר יצחק הנח להלכות מועד דכולהו מצר עכשיו ושמח לאחר זמן נינהו רבינא אמר כותי לענין פרעון לעולם מצר אמר רב יהודה בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו לשנים עניות טופלות אותן בסיד עשירות טופלות אותן בסולת בנות מלכים בשמן המור שנאמר [5]ששה חדשים בשמן המור מאי שמן המור רב הונא בר חייא אמר סטכת רב ירמיה בר אמי אמר שמן זית שלא הביא שליש תניא רבי יהודה אומר אנפיקנון שמן זית שלא הביא שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השער ומעדן את הבשר רב ביבי הוה ליה ברתא טפלה אבר אבר שקל בה ד' מאה זוזי הוה ההוא כותי בשבבותיה דה"ל ברתא טפלה בחד זמנא ומתה אמר קטלא ביבי לברתי אמר רב נחמן רב ביבי דשתי שיכרא בעיין בנתיה טפלא אנן דלא שתינן שיכרא לא בעיין בנתין טפלא:

ההדיוט

וכמצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים. אל תפלס אלא מצוה שבא לידך בין גדולה בין קטנה עשה: וכל חפציך לא ישוו בה. שתבטל כל חפציך בשביל שתעסוק בתורה: חפצי שמים ישוו בה. כלומר שאם יש לך לעסוק במצוה תבטל תלמוד תורה ועסוק במצוה: **דאפילו חפצי שמים לא.** דמבטל מצוה ועוסק בתלמוד תורה: **תעייל ולא תיפוק תיפוק ולא תעייל.** משמע ליה בסחורה תעייל ולא תיפוק שתביא סחורה ולא תמכרנה תיפוק ולא תעייל שתוציא בסחורה במקום אחר ולא תביאנה: **תעייל כלתא.** שדרך כלתא הולכת אצל הבעל: **ולא תיפוק.** דלא לימות בנך דהדרי נפקי מינך והדרי לבי נשייהו: **שתא חדתא.** זו שנה ראשונה של נשואין דכתיב כי יקח איש אשה חדשה לא יצא וגו' (דברים כד): **ליחרב ביתך.** בית קברתך דלא תמות אלא תחיה לאורך ימים: **לא תבוש ולא תתבייש.** לא תבוש אחריני כדי שלא תתבייש שלא תבא לידי כך פן תתבייש: **ותנא בה.** ושנה בה לא יבושו עמי לעולם והיינו לא תבייש ולא תתבייש: **כוחלת.** נותנת כחול בין עיניה כדי שדומות נאים: **פוקסת.** מחלקת שערה לכאן ולכאן(י): **ומעברת סרק על פניה.** סם אחד(כ) כדי שתראה אדומה: **סכין על פניה של מטה.** כדי להעביר שער של מטה: **היכה מיקשטא.** כי הני קשוטין כדאמר הכא: **באנפי כלתה.** שהיתה כל כך זקינה שהיתה לה כלה שהיא אשת בנה: **לא שנו.** הא דאמר עושה אשה תכשיטיה: **אלא ילדה.** בחורה שדרכה בכך ולהכי הוי לה שמחה במועד: **אבל זקינה לא.** והיכי עבדא אשתך הכי דמיקשטא הא הויא זקינה: **ואפילו עומדת על פתח קברה.** צריכה להתקשט: **לקל טבלא רהטא.** פירוש קשקוש הזוג ר"ל מיני זמר בהילולא וכי היכי דרהטא ילדה בת שית לקל הילולא הכי עבדא (ב) בת שיתין והכי נמי מיקשטא: **שניוול הוא לה.** שגנאי הוא לה וניוול בסיד ומצטערת בסיד: **שיכולה לקפלו במועד.** אע"פ שהיא מצוערת בסיד: **שמחה היא לאחר זמן.** במועד לסוף המועד לאחר שקפלתו את הסיד שטפלה לפי שמשיר את השער ומעדן את הבשר והואיל דהאי סיד משמחתה לאחר זמן להכי שרי לה לטופלו במועד אע"פ שהיא מצירה עכשיו: **ומי אית ליה לרבי יהודה האי סברא.** אע"ג שהיא מצירה עכשיו שמחה וכו': **נפרעים מהם.** מהכותים ביום חגם מפני שהוא מצער דכל אדם שפורע מיצר אבל לא משלמים להם ממון ביום חגם לפי שמשמח ביום חגם ומודה לע"ז כדפי' במס' ע"ז: **שמח הוא לאחר זמן.** שפרע לו ולמאי נפרע מהן אבל לרבי יהודה לא אית ליה האי סברא דמשום שמיצר עכשיו שרי והיכי לית ליה האי סברא גבי טפול אע"ג שהיא מצירה עכשיו שמחה היא לאחר זמן: **הנח להלכות מועד.** להכי א"ר יהודה הכא דשרי אע"פ שהיא מצירה כו': **דכולהו הלכות מועד.** דשרי משום האי טעמא נמי שרו כגון אפייה ובישול דמצער השתא כשהוא אופה ומבשל ולהכי שרי דשמח הוא כשהוא אוכל אפייתו ובישולו בי"ט: **כותי לעולם מיצר.** שפורע ולהכי לא אית ליה לר' יהודה התם אע"פ שמיצר שמח וכו' אבל לעיל גבי טפול אית ליה לר' יהודה אע"פ שמצירה עכשיו שמחה לאחר זמן: **שהגיעו לפירקן.** לשיער: **ולא הגיעו לשנים.** שאינן בנות י"ב שנה ויום אחד שעדיין אינו דין שיהא להן שער ובושות על כך: **עניות טופלות.** השיער בסיד ומסירות אותו: **אנפיקינון.** היינו אנפיקינון דקתני התם במנחות (דף פה:) אנפיקינון לא יביא היינו אותו שמן שעושין מזיתים: **שלא הביאו שליש.** שלא בישלו שליש: **ולמה סכין אותו.** אבל הני קא מהדר דקאמר טופלין כו': **ושקל בה ארבע מאה זוזי.** שנתייפת ונטל מבעלה כך: **טפלה כולה בחד זימנא.** דסבר למיעבד כרב ביבי ומתה: **בעיין בנתין טפלא.** דסבר מגדל השער ומעבה את הבשר:

תופל

כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים. עשיית מצוה עדיף שהרי מפסיקין אפילו לר"ש בן יוחי לעושה סוכה ולולב כדאי' בירושלמי אבל בהפסקה דתפלה * וק"ש אין מפסיקין לר"ש בן יוחי (ג) א] ובירושלמי(ל) זה שננו וזה שננו ואין מפסיקין שננו מפני שננו:

פוקסת. פי' בקונטרס מתקנת שער שלא יתפזר וקשה דבפרק המצניע (שבת דף צד: ושם) אמר (ד) דמתחייב בשבת משום טווה ועוד דסורקת ה"ל למיתני כמו גבי נזיר (נזיר מב.) ובפ' קמא דכתובות (דף ד: ושם) ס)פירש בקונטרס קליעת שער וקשיא דבפרק המצניע שווה גודלת ופוקסת ואין לפרש מעברת סרק על פניה דהכא תני תרוייהו וגם בפ' ע)קמא דכתובות ויש לפרש דמתקנת שערה בידיה חוץ לצעיף וריב"א מפרש שטומנת מוטין של בלק (ה) פ)[דקין] על פניה להאדים הבשר והיינו טוייה והאי דקורא ליה בירושלמי צובע שהוא מאדים הבשר ובנין נמי שייך בתיקון האשה כמאי דמפורש סוף המצניע (שבת דף צה.) משום בונה ומייתי קרא דויבן את הצלע: **סטכת.** בפרק כל הקרבנות (מנחות דף פו.) מפרש דשמן המור הוא סטכת ובפ' קמא דמגילה (דף יג.) מאי שמן המור רב הונא אמר רבי חייא סטכת:

ההדיוט

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה ד:

טו ב ג מיי' פ"ז מהל' יום טוב הלכה כ סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקמו סעיף ה:

טז ד מיי' פ"ט מהלכות ע"ז הלכה א סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמח סעיף א:

◆

תורה אור השלם

1. יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָהּ: משלי ג טו
2. כִּי טוֹבָה חָכְמָה מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשְׁווּ בָהּ: משלי ח יא
3. קִרְבָּם בָּתֵּימוֹ לְעוֹלָם מִשְׁכְּנֹתָם לְדֹר וָדֹר קָרְאוּ בִשְׁמוֹתָם עֲלֵי אֲדָמוֹת: תהלים מט יב
4. וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וַאֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: יואל ב כו-כז
5. וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵּן יִמְלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים: אסתר ב יב

◆

רבינו חננאל

אבל מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, אורח חיים פן תפלס. תוב כתיב, יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה, הא חפצי שמים ישוו בה במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, וכל חפצים לא ישוו בה במצוה (שאי אפשר) [שאפשר] לעשותה על ידי אחרים. אמר להו אבא שדרני לגביכו דתיברכון יתי, אמרו ליה תהא רעוא דתזרע ולא תחתצד, פי' דתוליד בנים ולא תקברם. תעיל ולא תפיק, תעיל כלתך לביתך ולא תוציאם. תפיק ולא תעיל, תוציא בנות לבית בעליהן ולא ימותו בעליהן וישובו אליך. ליחרב ביתך וליתיב אושפיזך, פי' יהיה ביתך חריבה והוא מקום קברך שאתה עתיד להקבר בו כי הוא ביתו של אדם, כלומר האריך ימים בעולם הזה הנקרא אושפיזא, וישאר מקום קברך חרב הנקרא ביתך, שנאמר קרבם בתימו לעולם, קברם בתיהם לעולם. ליבלבל פתורך, כלומר יהיו לך בנים הרבה יבלבלו שלחנך. ולא תיחזי חדא, דלא תימות אתתך ותיסב אחריתי. אמר ליה ר' לבריה, זיל לגביה שמעון בן חלפתא דליברכך, אזל לגביה אמר ליה תהא רעוא דלא תיבוש ולא תתבייש. אמר ליה אבוה ברי ברכך ברכתא דבריכינהו קב"ה לישראל, ותנא ביה, שנא' ואכלתם אכול ושבוע והללתם וגו'. ועושה תכשיטיה במועד. תנו רבנן אלו הן תכשיטי נשים, גודלת כוחלת פוקסת[א] נוטלת שערה וציפרניה ומעבירה שרק מעל פניה, איכא דאמרי מעברת סכין על פניה של מטה. דביתהו דרב חסדא הות מיקשטא באנפי כלותיה כו', ואפי' עומדת על פתח קיברה, דאמרי אינשי בת שיתין כבת שית (לכל) [לקל] טבלא רהטאי. ר' [יהודה] אומר לא תסוד כו'. תניא ר' יהודה אומר אשה לא תסוד במועד מפני שניול הוא לה אם היא תשאר בסיד. ומודה בסיד שיכולה לקפלו במועד שטופלתו במועד, ואע"פ שמצירה עכשיו שמיחה היא לאחר זמן. ומי אית ליה לר' יהודה האי סברא [והתנן] בראשון [מ]מסכת ע"ז ר' יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר כו'. ופירק רב נחמן בר יצחק הנח להלכות המועד

א) כ"ה נוסחת הגרייסא בירושלמי כאן הלכה ו'.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל לגריס ד"ה בע"ין], ב) [מ"ין], ג) [נ"ל סרק ער' רש"י וכן גי' הערוך], ד) ע"ז ו:, ה) שם ב., ו) שבת פ: ע"ש פסחי' מג. ע"ש, ז) מגילה יג. מנחות פו. ע"ש, ח) [ער' רש"י מנחות פו. ד"ה סטכתא], ט) [שבת פ: ע"ש], י) כן פי' הערוך ערך פקס ועיין פי' רש"י שבת סד: ד"ה ולא תקקום ושר המפירושים שהביא שם לד: ד"ה יבן הפוקסת, כ) [אלפס יעב"ץ], ל) [פ"ק דשבת סוף הלכה ג], מ) נ"ל מפרש בגמ' דפוקסת היינו פירכוס ושם יז. פי' בקונט' דפירכוס היינו קליעת שער ע"ש תוס' ד: ד"ה פוקסת, נ) [נ"ל שנן], ס) רש"ל.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אשה לא תסוד במועד מפני שניוול כו' מפני שמיצר הוא אמרו לו אע"פ שמיצר הוא עכשיו שמח: (ב) רש"י ד"ה לקל טבלא פי' הכי עבדא להרהוט בת שיתין: (ג) תוס' ד"ה כאן כו' בן יוחי כדאמרינן בירושלמי זה שננו: (ד) ד"ה פוקסת כו' דבפרק המצניע אמר דפוקסת מתחייבת בשבת: (ה) בא"ד מוטין של בלק והוא תקון על פניה:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כאן במצוה וכו' וק"ש אין מפסיקין. לכאורה איתא בשבת דף יא ע"א דלק"ש מפסיקין וצ"ע:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' ול"ד מעברת סכין ע"פ של מטה כצ"ל. (וכ"ה ברש"י ורי"ף ורא"ש ומרדכי):

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה כאן במצוה שאי אפשר וכו' ובירושלמי זה שננו יומי. הוא אלשון ישנגתם כמ"ש מהרש"א. וכן הוא בלשון הירושלמי הנ"ל זה שינן וזה שינן:

◆

מוסף רש"י

ופוקסת ומעבירה שרק על פניה. טינפל"א בלע"ז והוא אלום (שבת סד:) יש מרבותי אומרים מתקנת שערה המפרק או בידה ויש שמפרשין טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלו מאדים הבשר (שם צד:). **לא תסוד.** לא תתן סיד על פניה במועד, מפני שניוול הוא לה. כשעדי על פניה, ואף על פי כשנוטלתו מאדימה ומצהיל פניה, כיון דהגלה זו אינה אלא עד לאחר המועד, וניוול בתוך המועד אסור (ע"ז ו:). **לקפלו.** לנוטלו מעל פניה, במועד. כגון שבאה לסוד בתחלת המועד ולבסוף יום או ימים תטלנו ונהנית יהיתנו בתוך המועד (שם). **שמח הוא לאחר זמן.** לאחר (שם ב.). **דכולהו** מצר עכשיו ושמח לאחר זמן נינהו. כל מה שהתירו לעשות במועד מיצר הוא כאותה שעה, כגון שחיטה ותיקון סעודה יהתירו לו משום שמחה דלאחר זמן שבתוך המועד (ע"ז ו:). **שהגיעו לפירקן ולא הגיעו לשנים.** שהביאו שתי שערות ולא באו לכלל שנים הראויות לכך, ומתביישות בדבר (שבת פ: ובעי"ז פסחים מג.). **טופלות.** מוספות (שבת שם) ומשיר את השער (פסחים שם). **סטכת.** לא איתפרש (שם) או: שקורין כלב מ"ל (מנחות פו.). **ולמה סכין אותו.** הייני שמן המור (שבת פ.). **שמשיר את השער.** לפי שהוא נושר ויש בו לח (מנחות פו:). **ומעדן את הבשר.** מנהיג (מגילה יג. ובב"ח הוסיף ומצהיל). אשקליי"ח (פסחים שם). **טפלה.** כסיד (שבת שם). **שקל** בה ד' מאה זוזי. שנתייפה יקפלו עליה המהוגנין לה ונתנו לו ממון (שם). **דשתי שיכרא.** הסכר משחיר ומרבה שיער (שם).